

ἀρχαῖον. Τὰ πλεῖστα τῶν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου λόφου κτιρίων εἰσὶ μεταγενέστερα· ἀλλὰ διατηρεῖται καὶ μέγα μέρος τῶν ἀρχαίων, κυρίως ἡ πρόσοψις τοῦ παλατίου τῆς Γερουσίας, κτισθέντος ὑπὸ Πάπα Βονιφατίου τοῦ Θ', ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου *Tabularium*. Ἐνώπιον τῆς μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ κλίμακος ὑπάρχει κρήνη κεκαλλωπισμένη ὑπὸ καλοσσιαίων ἀγαλμάτων ἐκ Παρίου λίθου, παριστανόντων τὴν Ἀθηνᾶν, τὸν Νεῖλον καὶ τὸν Τίβεριν. Τὰ ἀγάλματα ταῦτα εἶναι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀντωνίνων καὶ ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου λόφου ναοῦ τοῦ Σεράπιος. Ἡ ἀπέραντος τοῦ παλατίου τούτου αἶθουσα εἶναι ἐστολισμένη δι' ἀγαλμάτων, ὧν τὰ κυριώτερα θεωροῦνται τὰ τῶν Παπῶν Πύλου Γ' καὶ Γρηγορίου τοῦ Γ'. ὡς καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, Καρόλου τοῦ Ἀνζιαῦ, ὅστις κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἦν Γερουσιαστὴς τῆς Ρώμης. Τὸ 1850 ἤνοιξαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ταρπηίου βράχου μίαν εἰσόδον διὰ τὰ γραφεῖς τῆς πόλεως, ἃ τινὰ συνήγαγον ἐκεῖ, ἀπέναντι τῆς ὁποίας εἶναι ἡ εἰσόδος τοῦ *Tabularium*, ὀνομασθέντος ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ χαλκίνων τραπεζῶν, αἵτινες περιεῖχον τὰ *Senatus Consulta* καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ λαοῦ, τὰς συνθήκας εἰρήνης καὶ συμμαχίας καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα. Ὁ Κόζιντος Λαυτάσιος Κάτουλος, ὑπάτος τῆς Ρώμης τὸ 676, καὶ διάδοχος τῆς δικτατορίας τοῦ Σύλλα, κατεσκεύασε τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο κτίριον, τὸ ὁποῖον ἐπυρπολήθη μὲν κατὰ τινὰ διαμάχην μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Βιτελίου καὶ Οὐεσπασιανοῦ, ἀνωκοδομήθη δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου.

Ἡ αὐλὴ τοῦ Καπιτωλίου σχηματίζει ἀκριβὲς τετράγωνον, τοῦ ὁποίου ὁ κυριώτερος στολισμὸς εἶναι ὁ χάλκινος ἐφιππος ἀνδριᾶς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, περὶ οὗ εἶπον ἀνωτέρω. Ὁ ἀνδριᾶς οὗτος, ὅς τις ἦν τὸ πάλαι κεχρυσωμένος, ἔκειτο πρὶν πλησίον τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ, μετεκομίσθη δὲ ἐνταῦθα ἐπὶ Πάπα Πύλου τοῦ Γ' καὶ θεωρεῖται πολύτιμος, διότι εἶναι ὁ μόνος ἐφιππος ἀνδριᾶς, ὅστις διεσώθη ἐκ τῆς ἀρχαίας Ρώμης. Παρὰ τὴν εἰσόδον τῆς αὐλῆς δύο ὠραῖαι λέοντες ἐκ μελανοῦ γρανίτου, ἐξερέγονται ὕδωρ πίπτον εἰς δεξαμενὰς τεθειμένας ὑποκάτω. Εἰς τὸ ὑψωμα δὲ τῆς αὐλῆς ὑπάρχουσι δύο κολοσσιαῖα ἀγάλματα τοῦ Κάστορος καὶ Πολυδεύκου μετὰ τῶν ἵππων των, ἐκ πεντελησίου λίθου. Παρ' αὐτοῖς καίνται δύο μαρμάρινα τρόπαια, ὀνομαζόμενα τοῦ Μαρίου· ἡ γλυφὴ των ἐμφαίνει μᾶλλον τὴν ἐποχὴν τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου. Εἰς τὴν εἰσόδον τῆς αὐλῆς ταύτης ἰστάμενός τις, ἔχει κατὰ μέτωπον τὸ παλάτιον τῆς Γερουσίας, μετὰ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ κωδωνοστασίου, ἐξ ἀριστερῶν μὲν τὸ λεγόμενον μουτεῖον τοῦ Καπιτωλίου, ἐκ δεξιῶν δὲ τὸ Παλάτιον τῶν Συντηρητικῶν.

Μακρὸν ἤθελεν εἶσθαι ν' ἀπαριθμήσω τὰ ἐν τοῖς δύο τούτοις οἰκοδομήμασιν ἀριστουργήματα τῆς ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς. Ἀρκεῖται μόνον νὰ εἶπω ὅτι γέμουσι πολυτίμων εἰκόνων καὶ ἀγαλμάτων, ὧν τὰ πλεῖστα μεταγενεστέρας ἐποχῆς καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑπάρχουσι θαυμάσια ἔργα τοῦ Κανόβα. Τούτων μέγα μέρος εὑρίσκονται εἰς τὴν λεγομένην προτομοθήκην, ἐν ἣ ἀπὸ δύο αἰώνων θέτουσι τὰς προτομὰς τῶν μεγάλων τῆς Ἰταλίας ἀνδρῶν, πολιτικῶν ζωγράφων, ἐπισήμων κτλ.

Ἐπὶ τῆς σημερινῆς θέσεως τοῦ κτιρίου τούτου ἦν τὸ πάλαι ἡ ἀκρόπολις τῆς Ρώμης, κατέχουσα τὴν κορυφὴν τοῦ περιφήμου Ταρπηίου βράχου, οὗ τινος μέρος φαίνεται καὶ σήμερον ἐξ ἱκανοῦ ὕψους. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι τὰ χῶματα τῶν ἀνασκαφῶν ὕψωσαν τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος, τοῦλάχιστον 40 πόδας, καὶ ὅτι τμήματα τοῦ βράχου κατέπεσαν. Ἀπὸ τοῦ βράχου τούτου ἐκρήμνιζον τοὺς ἐνόχους ἐσχάτης προδοσίας κατὰ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς πατρίδος.

Δ. Ν. ΜΠΟΤΑΣΗΣ

(Ἀκολουθεῖ.)

ΤΩ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

Ἀξιότιμε φίλε! Μετ' ἀγαλλιᾶσεως εἶδον καὶ ἐγὼ καὶ μετ' ἐμοῦ πάντες οἱ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐπιθυμοῦντες ἀναγγελλομένην ἐν τῇ *Πανδῶρᾳ* τὴν φιλοτίμω δαπάνῃ τοῦ ἐν μεγαλεμπόροις φιλογενεστάτου Κ. Ἰωάννου Ἀντωνιάδου γενομένην ἐκδοσιν τοῦ βίου τοῦ Οὐασιγκτῶνος, ὅπως διατεμηθῇ δωρεάν.

Ἡ γενναιότης τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἀναμνησθεὶς ἡμᾶς τὴν ἐποχὴν τῶν Ζωσιμάδων καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς, οἱ τινες ἐν καιροῖς ζοφωδεστέροις ζῶντες ἐγίνωσκον κάλλιον ἡμῶν τῶν νῦν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλογενείᾳ σεμνυνομένων διὰ τίνων μέσων δύναται τὸ ἔθνος ἡμῶν νὰ καταστῇ βέλτιον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν. Τότε καὶ σχολεῖα καθίδρυσον καὶ συνετήρουν οἱ πλούσιοι τῶν ὁμογενῶν, καὶ τοὺς πεπαιδευμένους τοῦ ἔθνους ἐνεθάρρουν, καὶ εἰς ἐκδόσεις βιβλίων ἀδρῶς συνεισέφερον καὶ δωρεάν διένεμον αὐτὰ τοῖς δεομένοις, καὶ πᾶν τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἐποίουν πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας, ἃφ' ἧς καὶ δι' ἧς μόνης ἠλπίζετο ἡ ἀνάστασις τοῦ ἐλληνικοῦ γένους.

Βιβλίον τι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις μελέτης ἄξιον, ἡ *Νεοελληνικὴ Φιλολογία* τοῦ Κ. Ἀνδρέου Βρατοῦ, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὡς διγνωστικὸν οὐ μόνον τῆς ἀπὸ τῆς δουλώσεως τῶν Ἑλλήνων διανοη-

τικής καταστάσεως καὶ προόδου αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς βαθμιαίας αὐξήσεως τῆς φιλογενείας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ὄψιν διελθὼν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σύγγραμμα εὗρον ὅτι κατὰ μὲν τὴν ΙΕ' καὶ Ιζ' ἑκατονταετηρίδα, ἐποχὴν ἀμαθείας καὶ ζόφου, ἐκ τῶν 74 ἐκδοθέντων ἐλληνικῶν συγγραμμάτων, ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ φιλολογικῶν, τρία μόλις ἐξεδόθησαν δαπάναις φιλογενῶν· κατὰ δὲ τὴν ΙΖ' ἐκ τῶν 132 μόνον 13· κατὰ δὲ τὴν ΙΗ' ἐκ τῶν 476, τὰ 129, ὧν 77 ἐκκλησιαστικά· κατὰ δὲ τὰ 32 ἔτη τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος ἐκ τῶν 596 συγγραμμάτων, τὰ 128 ἐξεδόθησαν ἀναλώμασιν ὁμογενῶν πλουσίων. Τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι οὕτε ἡ ἐλληνικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Κοραΐ, οὕτε τὰ σοφὰ καὶ ποικίλα πονήματα τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως καὶ τοῦ Θεοτόκη ἤθελον ἰδεῖ τὸ φῶς τοῦ τύπου ἄνευ τῆς γενναίας συνδρομῆς τῶν ἀειμνήστων καὶ φιλογενεστάτων Ζωσιμάδων; Τριάκοντα ὅλα συγγράμματα πολύτομα καὶ ὀγκώδη ἀναφέρονται ἐν τῷ Καταλόγῳ τοῦ Κ. Βρετοῦ ἐκδοθέντα δαπάναις τῆς Ζωσιμαίας ἀδελφότητος, καὶ τούτων πολλὰ ὅπως διανεμηθῶσι δωρεάν· δεκαπέντε ὅμοια ταῖς τῶν ἀδελφῶν Δαρβάρων, καὶ τοσαῦτα ἕτερα ταῖς τοῦ Πολυζῶη Λαμπαντζιώτου. Καὶ κεφαλαιωδῶς εἰπεῖν, ἐκ τῶν 1278 ἐλληνικῶν βιβλίων, θρησκευτικῶν, φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν, ἃ τινὰ ἐν διαφόροις τυπογραφεῖσι τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας καὶ ἐπέκεινα ἐξετυπώθησαν, τὰ 270, ἥτοι ὑπὲρ τὸ ἕκτον ἐξεδόθησαν δαπάναις φιλογενῶν ἀνδρῶν ἢ κοινοτήτων.

Καὶ ὅτι μὲν ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ ἡ φιλολογία αὐτοῦ κατὰ τὰς τρεῖς ἐπομένας δεκαετηρίδας τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος, τοῦτ' ἔστι ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ νέου ἐλληνικοῦ βασιλείου, ἔκκαε γιγαντιαίας προόδους εἶναι ἡλίου φαεινότερον· ἴσως δὲ καὶ κατὰ τὸ τριακονταετὲς αὐτὸ διάστημα ἐδημοσιεύθη ἀριθμὸς συγγραμμάτων διπλάσιος τῶν ἄχρι τότε προσεκδοθέντων. Δὲν φαίνεται ὅμως ὅτι ἐκ παραλλήλου καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον συμπροέβη καὶ ἡ σπουδὴ καὶ ἡ φιλοτιμία τῶν μεγαλοπλοῦτων ὁμογενῶν πρὸς κρείττονα προκοπὴν τοῦ λαοῦ καὶ πρακτικωτέραν ὠφέλειαν αὐτοῦ.

Λαμπρὰ καὶ ἐπιζήλια τὰ ἔργα τοῦ Σίνια, καὶ Βερναρδάκη, καὶ Ἀρσάκη, καὶ τῶν Ρίζαρῶν καὶ τῶν λοιπῶν μεγαλοφρόνων ἀνδρῶν, οἵτινες κατεκόσμησαν τὴν πρωτεύουσάν τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου διὰ μεγαλοπρεπῶν ἰδρυμάτων· ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν δύναται νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτῶν, καὶ ἐντεῦθεν ν' ἀρυσθῇ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῷ πόσιν καὶ βρῶσιν. Ἡ προεκτακτικὴ καὶ μεσαία ἐκπαίδευσις, αὕτη εἶναι τὸ θρεπτικὸν μάννα τοῦ λαοῦ, ταύτης τὴν ἀνάγκην ἐπαισθάνεται διαφερόντως, καὶ ταύτην κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ

ὀφείλουσιν ἀφθόνως νὰ διχιδίδωσι καὶ καθιστῶσιν ἐφικτὴν τοῖς βουλομένοις οἱ εἰλικρινῶς ἐπιθυμοῦντες καὶ ἄνευ τινὸς πατάγου τὴν ἀληθινὴν μόρφωσιν πάσης τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς.

Δραστήριον δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μέσον εἶναι καὶ δημοσίευσις βιβλίων δημωφελῶν τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ τῶν ἐλθίων ὁμογενῶν, καὶ ὅχι δι' ἀγγελίων, ἃς ἐπὶ δίσκου θέτοντες περιφέρουσι μεταξὺ τοῦ λαοῦ ζητοῦντες τὴν βοήθειαν αὐτοῦ οἱ ἐκδόται, ἔτι δὲ καὶ ἡ δωρεὰν διανομὴ αὐτῶν εἰς τὸν καθ' ἀπάσας τὰς ἐλληνικὰς χώρας φιλομαθῇ μὲν πλὴν πένητα λαόν! Τοῦτο βεβαίως συνειδὼς καὶ ὁ φιλογενὴς Κ. Ἰωάννης Ἀντωνιάδης συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ βίου τοῦ μεγάλου πολίτου, ἐξόχου στρατηγοῦ καὶ τελείου ἀνθρώπου τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Οὐασινγκτόνος. Ἰσον δὲ τὴν ἀξίαν ἔργον εἶναι καὶ τὸ τοῦ φιλογενεστάτου καὶ γνησίου Ἑλλήνος Κ. Α. Μανᾶκη, ὃς τις εἰς πολλὰς κοινότητας τῆς Ἑξω Ἑλλάδος ἐδώρῃσατο πολλὰ βιβλία χρήσιμα εἰς μελέτην καὶ διδασκαλίαν. Εὐχῆς δὲ ἔργον τὸ παράδειγμα τῶν ἀνδρῶν τούτων καὶ τῶν τοιούτων νὰ εὕρῃ μιμητὰς ἅπαντας τοὺς μεγαλοπλούτους ὁμογενεῖς, ὅπως ὅσον ἔνεστι τάχιον τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἐξομοιωθῇ πρὸς τὰ μᾶλλον εὐπαίδευτα καὶ πεπολιτισμένα ἔθνη τοῦ κόσμου.

Τὰς σκέψεις ταύτας ἐνήγειρέ μοι ἡ ἀγγελία τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Γ'. ἐκδόσεως τοῦ βίου τοῦ Οὐασινγκτόνος, ὡς τὴν χρῆσιν ἐπιτρέπω ὑμῖν ἐν ἀπάσῃ τῇ φιλικῇ ἐλευθερίᾳ.

Ἐν Λέσβῳ, τῇ 9 Νοεμβρίου 1863.

Ὁ ὑμέτερος φίλος

Γ. ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ.

ΠΟΡΕΥΑΔΑ.

Καὶ πάλιν κομήτης·— καὶ πάλιν Μασσαλία, καὶ πάλιν Ἀθήναι! Τίς ἀνεκάλυψε πρῶτος τὸν κομήτην ὁ Γ. Τέμπελ ἢ ὁ Ι. Σμίδτ; ἢ Μασσαλία ἢ αἱ Ἀθήναι; — Πολὺ φοβούμεθα μήπως πάλιν ἀμερικανὸς ἀστρονόμος, ὡς πέρυσιν εἰς τὸ μέσον παρελθὼν, ἀφέληται ἐκ νέου τὴν δόξαν τῆς προτεραιότητος ἀπὸ τῶν Εὐρωπαίων.

Ὁ Κύριος Γ. Τέμπελ ἔγραψεν εἰς τὸν *Σηματοφόρον* τῆς *Μασσαλίας* ὅτι ἀνεκάλυψε νέον κομήτην τηλεσκοπικόν, 9° 62' 44" εὐθείας ἀναβάσεως καὶ 34° 7' βορείου ἀποκλίσεως. Ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἐφάνη αὐτῷ αὐξάνων τὴν τε εὐθείαν ἀνάβασιν καὶ τὴν ἀπόκλινσιν καὶ δεικνύων ἵχνος μικρᾶς κόμης.